

УДК [1+3]:316.285

DOI <https://doi.org/10.30970/PPS.2024.55.6>

СВІТ НЕРІВНОСТЕЙ: ЛЮДИНА І КРАЇНОВЕ СУСПІЛЬСТВО

Лариса Діденко

*Київський національний університет імені Тараса Шевченка,
філософський факультет, кафедра філософії гуманітарних наук
вул. Володимирська, 60, 01033, м. Київ, Україна
<https://orcid.org/0000-0003-1734-0055>*

Розглянуто нерівність у її варіативності (через типи, види, форми). Мета дослідження: виявити та охарактеризувати прояви нерівності через їх впливи на життєдіяльність антропоодиниці та країнового суспільства у сучасному світі.

Сучасний світ – це світ нерівностей, соціальна ціна яких дуже висока і постійно зростає. На ХХІ ст. нерівність досліджують за підходами (феноменним, процесним, становим) та за моделями (феноменною, процесною, становою, комплексною). У межах комплексної моделі нерівність постає не тільки у процесному розгляді (від передумов до можливих наслідків) через фіксовані момент-зрізи (як головні точки розгляду) та показникові результати (залежно від узятих параметрів), але й містить начеркові шляхи пом'якшення негативних результатів-наслідків.

Нерівність – це процес недосягання окремими суб'єктами антропоспричинюваних умов доступу до ресурсів, завдяки чому інші суб'єкти мають змогу самовдосконалюватися і/або збагачуватися. Нерівність існує ще до антропоз'яви, її зміст формує/уточнює кожна людина своїми діями (думками, словами, вчинками). Первинно вона «вмонтована» в антропоодиницю, але може ситуативно посилюватися як через інших суб'єктів, так само й за власними усвідомленими бажаннями/потребами. Проблема нерівності у її мережовості (неоднорідності проявів, постійній елемент-залежності) та транзієнтності (часовій та просторовій швидкозмінюваності, необмеженій перехідності), що передбачає постійне трансформування у соціосегментах. Головними типами нерівності є нерівність можливостей, нерівність участі в життєдіяльності і нерівність результатів. Види нерівності – вітальна, екзистенційна, ресурсна. З-поміж форм нерівності увага була зосереджена на гендерній, цифровій, ресурсоволодільній. Різні типи, види і форми нерівності склалися у «мережу нерівностей», ядром якої є умови доступу людини до ресурсів задля успішної життєдіяльності, або «життєвої гонитви».

Отже, на рівень і якість людського розвитку кожен варіатив нерівності впливає негативно, що можливо пом'якшити різними шляхами на рівні країни та окремою антропоодиницею.

Ключові слова: нерівність, людина, навички, світ нерівностей, нерівність можливостей, нерівність результатів, модель розгортання нерівності, гендерна нерівність, гендерний розрив, цифрова нерівність, інтернет, інтернет-навички, самовдосконалювання, нерівність участі в життєдіяльності, життєва гонитва, якість людського розвитку.

Зауваги: 1) *пунктуаційна* – авторські, тобто мої власні, роз'яснення у тексті подані через {...}; уточнення марковані через (...); 2) *антропонімна* – усі імена-та-прізвища транслітеровані за фонетичним підходом зі збереженням автентичних подвоєнь та подані у тексті за першою згадкою у форматі «антропонім українською {антропонім мовою оригіналу та/або англійською}»; 3) *перекладацька* – цитовані частини з іноземномовних джерел наведені у авторських формулюваннях, що можуть не співпадати з «офіційними»; 4) *текстоза-позичальна* – при перевірці на плагіат у презентованому тексті можуть бути віднайдені частини повторів із моїх попередніх публікацій, що є неусувним, оскільки деякі частини

є стандартними у формулюваннях (від зауваг до результатів дослідження), а дослідження нерівності передбачає послідовне розгортання ідей-та-гіпотез, частину з яких необхідно зазначити й – за потреби – відкоригувати через віднайдені нові дані (дослідження колег, ситуацій, власні розмірковування тощо); 5) *джерельна* – оскільки нерівність розгортається по-різному (від одиничного прояву у соціосегменті до сценарійованого поетапного впливу на все суспільство), що колеги відображають у теорезисі через гіпотезування (як «футурологічні конструкти») або постфактум (як розбір ситуацій – кейсів – з окремого соціосегменту), я зосередила свою увагу на «зададених джерелах», результати висловленого в яких вже наразі відчутні; 6) *соціо-відповідальна* – я свідомо витлумачую деяку частину ідей-та-підходів щодо нерівності вельми різко (й, може видатися, навіть моноекторно), що, за задумом, мало би «осаяти колег та читальників здоровим глуздом» щодо «загальної наслідковості» варіативів нерівності; 7) *завдячувальна* – я б з великим задоволенням бажала висловити найщиріші слова дяки поіменно усім тим, хто сприяв моєму глибшому розумінню нерівності у площині праксису, проте, з одного боку, Ваші імена-та-прізвища складають перелік більший за пропоноване дослідження, а, з іншого боку, я завжди пам'ятатиму спричинені кожним з Вас ситуаційні уроки; 8) *присвячувальна* – людині, яка повернула мені здатність мріяти.

Сучасний світ – це простір з множинними викликами і проблемами, але без остаточних розв'язків: для одних шляхи подолання вже віднайдені, а для інших – ще й дотепер тільки начерково формовані. Однією з таких проблем-утруднень постає нерівність, оскільки вона породжує багато негативу у життєдіяльності людини [1; 17]. У всьому світі «зростає занепокоєння, викликане збільшенням нерівності і відсутністю можливостей. Ці паралельні тенденції змінюють наші економіки, нашу демократичну політику і наші суспільства» [18, с. ix]. Сучасний світ множить нерівності, але в ньому відсутні оптимальні шляхи пом'якшення (а, можливо, й подолання) їх негативного впливу на життєдіяльність людини, народу країни і людства загалом. Це і становить головну проблему пропонованої статті.

Проблемоокреслення. Прискіплива дослідницька увага до нерівності тільки посилює її варіативність, проте її «завдання» не завжди постають зрозумілими та відразу розтлумачуваними. Якщо вона виникає, то зумовлює дестабілізування у діях антропоодиночності та/або спільнот (як на локальному/країновому, так само й на глобальному/світовому). Для підтримування рівноваги функціонування соціосегментів та доступу антропоодиночності до відкритих можливостей саморозвивання необхідно розтлумачити сутність нерівності, причини її виникнення, існування, поглиблення, а також її головні прояви (тобто типи, види, форми) у сучасному світі.

Тему пропонованого дослідження актуалізує не тільки окреслена вище проблема, але й загальна невизначеність щодо напрямку змін усього світу, тільки частину яких може регулювати антропоодиночність. Аналізування результатів теоретичних і практичних досліджень учених з різних локацій світу резюмую тезою: з останньої чверті ХХ ст. збільшується не тільки варіативність нерівності, зростає і «ціна нерівності» [18].

Рівень розробленості теми є середнім: дослідження проводять, але їх результативність не для усіх постає допоміжною. **Теорезис** формують ідеї, гіпотези та тези колег-дослідників: вітчизняних (Ольга Балакірева {Olga Balakireva}, Лариса Діденко {Larysa V. Didenko}, Наталія Коваліско {Natalia Kovalisko}, Ольга Куценко {Olga Kutsenko}, Елла Лібанова {Ella Libanova} та інші) і закордонних (Ентоні Аткинсон {Anthony B. Atkinson}, Корал Селест {Coral Celeste}, Дейвід Гірі {David C. Geary}, Естер Харгіттіай {Eszter Hargittai}, Еллен Хелспер {Ellen Johanna Helsper}, Ян фон Дейк {Jan A. G. M. Van Dijk}, Пол ДіМаджжіо {Paul

DiMaggio}, Александр фон Дюрсе {Alexander J. A. M. Van Deursen}, Ребекка Ейнон {Rebecca Eynon}, Йон-Чен Кім {Yong-Chan Kim}, Джек Чоу {Jack Linchuan Qiu}, Массімо Раннедда {Massimo Ragnedda}, Джон Ролз {John Rawls}, Амарт'я Сен {Amartya Sen}, Хайсберт Стют {Gijsbert Stoet}, Ян Стейярт {Jan Steyaert}, Джозеф Стигліц {Joseph Eugene Stiglitz}, Йоран Терборн {Göran Therborn}, Джу-Йон Чон {Joo-Young J. Jung} та інші). Серед них поняття «нерівність» витлумачують «за різним вектором»: як філософське, як економічне, як соціологічне, як культурне, як соціальне. Аналіз публікацій зумовлює узагальнення: вчені у своїх дослідженнях головну увагу приділяють соціальній нерівності. Проте сьогодні нерівність є крос-дисциплінарним поняттям, дослідження якого потребує уваги теоретиків і практиків різних сфер/галузей знання. Окрім того, це сприятиме всебічному осмисленню і розумінню нерівності: змісту, основи-ядра, механізмів виробництва і відтворення, способів зменшення або оптимізування її рівня у країні і в усьому світі загалом.

Мета дослідження: виявити та охарактеризувати прояви нерівності через їх впливи на життєдіяльність антропоодиноці та країнового суспільства у сучасному світі. Реалізування зазначеної мети передбачає **дослідницькими завданнями:** виявити сутність нерівності; з'ясувати підходи до її розуміння та моделі її розгортання; виокремити її основні типи, види і форми.

Методологію пропонованого дослідження складають методи (якісні – розмірковувальний, аналізувальний, синтезувальний, феноменологічний, герменевтичний, прагматичний, компаративний, реконструювальний, моделювальний; кількісні – статистичний), принципи (історичності, цілісності, умовної об'єктивності, причинності, обґрунтованості, ситуативності); підходи (плюриверсний, міждисциплінарний).

Результати дослідження презентовані у тематичних пунктах та авторських розтлумаченнях із апелюванням до ідей колег минулого та сучасного.

Поняття нерівності вельми непросте: його неможливо описати абстрактно, воно параметроване обставинами, специфікою соціосегменту та (без)діяльністю акторів. Нерівність часто пояснюють через «різність», «розходження», «відмінність», що є допоміжними маркерами у фіксуванні унікальних характеристик та/або розвиненіших властивостей. Характеристики нерівності проявлювані саме «як неявні якості окремих конкретів»: якщо порівняти два з них однакового походження (наприклад, автівки одного класу), то параметрально можна з'ясувати їх якісну різність (тобто нерівність моделі однієї автівки щодо іншої: базова конвеєрна, типового заводського збирання, базова конвеєрна-що-доповнена-на-запит-користувальника, ексклюзивного збирання тощо). Проблема виявлення/фіксування нерівності полягає у створенні особливих умов (випадків, ситуацій, сценаріїв), які уможливають проявлення «якісних значеннєвих відхилень». Але «нерівність речей» неспівмірна «нерівності у соціопросторі». Перша фіксована, оскільки речі (як матеріальні об'єкти) постають сталими (тут: вони не розвиваються як організми). Натомість друга – змінювана, оскільки антропоалежна (тобто людина може як спричинювати та/або поглиблювати нерівність у окремому соціосегменті, так само й пом'якшувати її або зводити до «нешкідливого результатно-наслідкового мінімуму»).

Спроби пояснити та/або дефініціювати нерівність були неоднорідними у попередні століття й досі не завершені. Сама нерівність як результати-наслідки та вигоди/зиски для окремих антропоодиноці первинно поставала через антропоодиноцеву вчинковість, проте вона ще й досі глухокутить дослідників через численні соціосегментні ситуативні прояви, напрямок яких не завжди можна прогнозувати та скеровувати до мінімальних втрат.

На першому етапі (від антропоз'яви до ранньомодерної доби): антропоодиноці зустрічається з нерівністю саме у площині праксису – фіксує переваги/недоліки переважно

при ресурсорозподілі або при усвідомленні своєї некомпетентності у дечому. Тут зовсім не йдеться про теорезис (тобто дефініційну чіткість академічного стибу), радше про індивідуальні ситуативні висновки. *На другому етапі* (з ранньомодерної доби до XX ст.): поняттям «нерівність» послуговуються технічно – його згадують з-поміж інших {порівняно з поняттями «бідність», «напруженість», «соціальна напруженість» тощо, застосовуваними щодо окремої країни і/або світу загалом}, пояснюють (тобто переважно розмито характеризують), але не окреслюють по-науковому. *На третьому етапі* (з останньої чверті XX ст.): нерівність розглядають активніше у дослідженнях соціосегментів, пропонують її різновекторні та поліаспектні витлумачення, проте уникають «єдиної підходової лінії» (хоча дослідницька площина може бути спільною).

Наразі чіткої дефініції нерівності так і не отримала: у дослідницьких текстах (філософських, культурологічних, економічних, соціологічних, політологічних та ін.) одностайність відсутня. Оскільки нерівність так по-різному проявлювана, її трансформували від поняття до феномена (який має своєрідні типи, особливості вимірювання та оцінювання, механізми утворення, відтворення, посилення і пом'якшення тощо). З позиції дослідника, це крок вперед, адже нерівність може поставати каталізувальним чинником соціозмін й індивідуальних антропозмін, тобто її значущість та результати-наслідки для життєдіяльності антропоодиниць, соціальних груп і навіть усього народу країни загалом неможливо тлумачити однозначно.

Від підходів розуміння нерівності до моделей її розгортання. Розуміння нерівності дослідники кінця XX ст. – початку XXI ст. обмежили трьома головними **підходами**: 1) *феноменним* (нерівність є сутнісним утворенням з переліком сприйманих та досліджуваних якісних характеристик-властивостей), 2) *процесним* (або: це розгортання нерівності; або це «сценарійована нерівність» від передумов до результатів-наслідків із формозмінами-на-вимогу; або: нерівність постає оновлюваною динамічною системою очевидних та прихованих якісних характеристик-властивостей феноменів/процесів і їх взаємодій; або: нерівність – система, що узалежнена параметральними якісними змінами фігурантів-умов-обставин, які періодично неузгоджено кориговані-уточнювані і сприяють «постійному оновленню» компонентних властивостей, системних характеристик та відсотка впливання), 3) *становим* (нерівність постає результатною, тобто станом антропоодиниці та/або соціальної групи, для яких властиві статусність у суспільстві, політичні та юридичні права, відповідний рівень доходу, відношення до ресурсів і результатів тощо). Більшість дослідників підтримує становий підхід і тільки окремі – процесний. Очевидно, краще витлумачувати нерівність як процес: це саме життя у різноманітних для антропоодиниці проявах, сама її результатна життєдіяльність. А життєдіяльність (в широкому розумінні – життя) передбачає здобування дечого (яке кожен із нас розуміє індивідуально). Отриманий результат (тобто сукупність ресурсів) уможливорює і спрощує визначання ступенів, типів, видів, форм і, навіть, механізмів виробництва й відтворення нерівності між людьми та/або групами людей, навіть країнами. Проте кожному результату передує саме досягання. Тобто початковою точкою розгляду нерівності є перелік доступних (відкритих, наявних) можливостей, які спрямовуватимуть антропоодиницю до ранжування необхідних ресурсів для реалізування первинних можливостей, а також сприятимуть оптимізуванню алгоритму досягання.

Досягання антропоодиниці складене з можливості (-ей), реалізування можливості (-ей) і досягнення як кінцевого результату-наслідку. Наразі досягання – це ніщо інше як саме життя антропоодиниці (воно нетотожне стану, радше постає мікрозмінами станів), що параметризоване часовими й просторовими характеристиками, власними зусиллями,

впливами інших, а також якістю змін-перетворень на основі пережитого/власного й орієн-тирного/інших досвіду.

Проте на 20-ті роки XXI ст. доцільніше говорити про **моделі розгортання нерівності**, які формовані на основі зазначених вище підходів (тобто феноменного, процесного, станового) з урахуванням особливостей самої нерівності та соціовикликів сучасності. У межах *феноменної моделі* нерівність постає здебільшого «фіксованим зрізом на момент розгляду/дослідження»: хибування фіксуємо саме у «отримуванні даних» як базових/типових характеристик-властивостей, які не передбачають враховування змін та/або оновлень останніх. *Процесна модель* зорієнтована на відслідковування показникового розгортання нерівності: утруднення поставатиме саме у формуванні переліку показників, що найоптимальніше спрямовуватимуть антропоодиниці до отримання результатів. *Станова модель* є «середнім показниковим результатом», виведеним щодо антропоодиниці та/або соціальної групи: обмеженням постає остаточність оцінювання, що інакше можна назвати підсумком. Кожна з моделей одночасно і прояснює, і заплутує розуміння нерівності та специфіки її розгортання. Ба більше, у сучасному динамічному світі вже не спрацьовують моно-моделі. З одного боку, потрібно мінімізувати хибування/утруднення/обмеження щодо нерівності, а, з іншого боку, сформувані оптимальну модель розгортання нерівності, що уможливила б її ліпше розуміння.

Комплексна модель розгортання нерівності та її ідеїлюстративи. Якщо через поєднання трьох моно-моделей (феноменної, процесної, станової) сформувані *комплексну модель розгортання нерівності*, отримаємо: не тільки процесний розгляд (від передумов до можливих наслідків), фіксовані момент-зрізи (як головні точки розгляду), показникові результати (залежно від узятих параметрів), але й начеркові шляхи пом'якшення.

Складно суперечити Амарт'ї Сену, котрий визначає нерівність через рівень якості життя, який людина за певних умов не може досягнути завдяки своїм здібностям [14]. Сьогодні існує необхідність використовувати показники якості життя, добробуту і свобод, що складатимуть зміст людського життя [15]. Йдеться, насамперед, про свободу, що уможливує вибір способу життя людини [15]: свобода є одним з аспектів життя, який людина цінує через відкритість можливостей та необмеженість рішеннеприймання. Свобода суттєва з двох причин: 1) завдяки їй можливо досягати те, що для кожного з нас важливе насправді; 2) вибирання набуватиме значущості [15]. З погляду вченого, доцільно розрізнити у свободі два аспекти – можливості і процесу, що є вагомими для дослідження людського життя як досягання: можливості – це досягання кінцевого результату (або успішність/не-успішність), а процес – вибір і прийняття самостійного рішення що саме необхідно робити і яким чином діяти. Натомість Джон Ролз вважає: права і свободи, можливості, доходи та багатство як «первинні блага» можуть забезпечити людині справедливість і «гідне життя» [12, с. хііі–хiv, хіх–хх, 52–56, 78–81]. Амарт'я Сен, на противагу, пропонує перейти від «первинних благ» до «функційних можливостей» як компетенцій: саме вони здатні забезпечити наявність шансів, які надаються людям відповідно їхнім вмінням і навичкам [13, с. 24–25, 33–34, 74–76]. Функційні можливості важливі тим, що вони привертають увагу не тільки до досягнутих результатів, але і до діапазону можливостей та нерівного доступу до економічних ресурсів [1; 13].

Тому, з мого погляду, нерівність є антропоспричинювальними умовами обмеження/унедоступнення ресурсів для окремого суб'єкта, завдяки котрому інший (-і) суб'єкт (-и) має (-ють) змогу жити, розвиватися і самовдосконалюватися. До таких умов належать: традиції сім'ї (роду), певного регіону (штату, землі, краю, області тощо), країни загалом; закони і законодавство країни; фізичне здоров'я; освіта і професія; здібності, здатності

і спроможності, вміння і компетентності, майстерність (не тільки і не стільки рук, скільки інтелекту) антропоодиноці, свобода і вибір самого актора тощо.

Спричинення нерівності «вмонтоване» в антропоодиноцю: первинно ми вже різні за генетичними параметрами – через материнський та батьківський біоматеріал. Упродовж перинатального періоду людське дитинча вже сформоване, надалі – після народження – можливе тільки коригування та/або розвивання його схильностей, здібностей, здатностей і спроможностей через виховання та навчання. З одного боку, видається, що останні сприятимуть коригуванню нерівності («вирівнюванню нерівності»), проте, з іншого – все буде навпаки: виховання, навчання та освіта загалом, охорона здоров'я, посилене забезпечування тільки поглиблюватимуть нерівність, тобто «віддалятимуть» одного суб'єкта від інших йому подібних (навіть, якщо вони належать до тієї само соціальної групи). І справа тут не в індивідуальних особливостях (психофізіологічних зокрема) організму, а в налаштованості суб'єкта на самовдосконалювання. Якщо тільки окрема антропоодиноця буде потребувати додаткових компетенцій (знань-навичок-умінь), то її неможливо буде спинити у розвиванні, що невідворотно «виводитиме» її на інший – вищий – «щабель соціальної драбини» порівняно із сучасниками і/або членами соціальної групи (як за віковими параметрами, так само й за професійними компетенціями).

Важливими показниками нерівності у країновому суспільстві є коефіцієнт нерівності людей (КНЛ), індекс гендерного розриву (ІГР) та індекс гендерної нерівності (ІГН), індекс цифрової нерівності (ІЦН) та індекс цифрового розриву (ІЦР) та інші.

Чим вищий КНЛ, тим більша нерівність між людьми і тим більші втрати для людського розвитку та країнового суспільства загалом. До прикладу: у 2021 р. найменший КНЛ мали такі країни, як: Словенія (4,4 %), Чехія (4,4 %), Ісландія (4,6 %), Данія (5,2 %), Словаччина (5,2 %), Фінляндія (5,2 %); найбільший КНЛ мали відповідно Гаїті (38,1 %), Центрально-Африканська Республіка (40,1 %), Коморські острови (43,1 %), а значить – найбільшу нерівність людей у країні і найбільші втрати для економіки, людини і суспільства загалом. КНЛ в Україні становив 6,0 %: її «сусідами» були, з одного боку, Норвегія (5,4 %), а з іншого – Німеччина (6,2 %) та Ірландія (6,2 %) [7, с. 281–285]. Натомість у 2022 р. відсотки змінилися: найменший КНЛ мали Словенія (4,7 %) та Ісландія (5,0 %); найбільший КНЛ мали відповідно Південний Судан (41,4 %) і Коморські острови (41,9 %). КНЛ в Україні та Сербії склав 7,9 %, а їх «сусідами» стали Вірменія (8,1 %) та Японія (8,1 %), з одного боку, а також Велика Британія (7,8 %), Швейцарія (7,6 %) та Швеція (7,6 %), з іншого [8, с. 283–287].

Досягання (як людське життя) є системою різноманітних нерівностей, в якій доцільно виокремлювати нерівність можливостей (або нерівність життєвих шансів), нерівність участі в діяльності (тобто в реалізуванні можливостей) і нерівність результатів. На сучасному етапі вчені розділились щодо важливості типів нерівностей у «життєвій гонитві»: одні надають перевагу нерівності можливостей, а інші – нерівності результатів [1]. Моя візія щодо цього інакша: 1) дотепер нерівність можливостей як умов досягання і нерівність його результатів є актуальними; 2) обидва зазначені типи нерівностей необхідно використовувати для розуміння життя як сукупності нерівностей. Актуальність нерівності результатів полягає у їх прямому впливанні на рівність можливостей для наступного покоління. Тому Ентоні Аткінсон, справедливо наголошує: якщо нас турбує завтрашня рівність можливостей, то необхідно подумати про сьогоднішню нерівність результатів [1]. Нерівність можливостей та нерівність результатів взаємопов'язані і взаємозалежні: (не)рівність можливостей є умовами досягання (не)рівності результатів, а (не)рівність результатів

є умовами формування (не)рівності можливостей майбутнього (близького чи далекого), тобто умов життєвої гонитви, що триває.

Нерівність можливостей, або «життєвих шансів» (якщо використовувати класичний концепт), можна подати «як суму ресурсів і обставин зовнішнього середовища» [20, с. 452]. За Йораном Терборном: «і ресурси, і зовнішнє середовище мають відношення до здатностей досягнути того стану і здійснити ті дії, які мають для людини цінність» [20, с. 452]. Вчений далі зауважує: тоді як ресурси можуть розподілятися індивідуально, «навколишнє середовище визначає відсутність або наявність умов доступу і можливостей вибору» [20, с. 452]. *Біологічна нерівність* охоплює «різність очікування тривалості життя та здоров'я, але може стосуватися й інших життєвонеобхідних навколишніх умов й їх розподілу» [20, с. 452], *екзистенційна* – охоплює аспекти «соціально, морально й політично значущого наскільки воно категоризоване та інституційоване» [20, с. 452], а *ресурсна* – пов'язана з розподілом ціннісного у соціальній системі [20, с. 453], тобто матеріальні і нематеріальні продукти, компетенції (знання, навички, уміння) людини, які можливо конвертувати у ті чи інші засоби реалізації можливостей.

Тому необхідно охарактеризувати ці типи нерівностей, що конкретизовані певними видами і формами. *Нерівність можливостей/життєвих шансів* поділяється на: *біологічну* (або вітальну) нерівність (формами якої постають нерівність стану фізичного здоров'я, нерівність тривалості життя, нерівність практичного розуму тощо), *екзистенційну* нерівність (що має формами: нерівність свободи, нерівність вибору, гендерну нерівність, расову нерівність, етнічну нерівність, ієрархічну нерівність належності до класу, касти чи іншої групи тощо), *ресурсну* нерівність (форми включають нерівність доступу до наявних ресурсів, нерівність свободи вибору ресурсів, життєву нерівність, нерівність середовища антропоіснування). *Нерівність участі в діяльності* проявляється у таких формах, як: нерівність щодо об'єктів власності, нерівність ресурсоволодіння, гендерна нерівність, нерівність зайнятості, нерівність професії, нерівність освіти, цифрова нерівність, грошова нерівність, нерівність влади. Формами *нерівності результатів* постає нерівність матеріальних продуктів як ресурсів, нерівність нематеріальних продуктів як ресурсів, нерівність потенційних ресурсів, нерівність щодо можливості залучення ресурсів, нерівність діючих ресурсів.

3-поміж конкретизувальних понять *вітальної нерівності* є «людина», «здоров'я», «тривалість життя»; *екзистенційної нерівності* – «свобода» і «повага»; *ресурсної нерівності* – «ресурс», «доступ», «свобода», «вибір»; *нерівності участі в діяльності* – «власність», «ресурс», «влада» («економічна влада», «політична влада») «інтернет», «ІТ», «ШІ», «генеративний штучний інтелект» (генШІ), «зайнятість», «освіта», «професія», «гроші»; *нерівності результатів* – «ресурси» тощо.

Усі наступні **форми нерівності** у дослідженнях ХХІ ст. марковані як «**значущі**»: у соціосегментах антропоодинам передбачено проявлятися у життєдіяльності, тобто бути результатними у площині праксису. Відповідно запит-на-нерівність «закладений» у соціосегментах: кожен з нас – навіть якщо й свідомо уникатиме нерівності – зіштовхуватиметься з нею завдяки іншим антропоодинам, частині з яких вигідне «невіривнювання нерівності» (інакше: її пом'якшення або наближення до мінімально шкідливих показників). Нерівність участі в діяльності найяскравіше оформлена як гендерна, цифрова та ресурсоволодільна.

Наявність *гендерної нерівності* фіксують у ситуаціях соціосегментів (тобто у суспільстві країни, спільнотах регіону чи світі загалом) через різність прав, можливостей і результатів життєдіяльності жінок і чоловіків внаслідок багатьох «супутніх чинників, ґрунтованих на «особливих характеристиках статі». Така форма нерівності вказує на

відмінність між жінками і чоловіками щодо обіймання (в теперішньому і майбутньому) посад (особливо технічних і керівних), просування посадовою драбиною (наявність/відсутність «скляної стелі» і/або «липкої підлоги»), рівня заробітної платні тощо. Сьогодні практично в усіх країнах світу жінки, котрі обіймають посади у сфері ІТ та керівні посади в різних галузях суспільного життя, становлять незначну частку. У світі загалом тільки 22 % жінок-фахівчинь у сфері розробки штучного інтелекту, а 78 % – чоловіків: коефіцієнт гендерного розриву становить 72 %. У країнах-членах ЄС серед керівників провідних компаній жінки складають так само замалу частку – до 10 %. І причина не у необхідних і конче потрібних знаннях, уміннях, навичках, інтелекті (жінки їх мають: і дуже часто є компетентнішими за чоловіків, котрі вже обіймають керівні посади і/або претендують на них). Головною і єдиною причиною цього є сексизм, який донині в деяких країнах світу навіть «процвітає». Ба більше, в багатьох сферах для жінок на посадовій драбині неофіційно встановлений (але не оприлюднюваний) той щабель, вище якого вони ніколи не піднімуться (оскільки ще й дотепер у багатьох корпораціях та установах – приватних і державних – чоловіки в такий спосіб намагаються «закріпити» за собою організаційно-посадову ієрархію), тобто «скляну стелю»; і/або найнижчий (стартовий) щабель, вище якого жінки-працівниці так само не зможуть піднятися, тобто «відлигнути» від нього (звідси й назва «липка підлога»). Ефект «скляної стелі» має місце практично у кожній країні світу, тоді як ефект «липкої підлоги» – здебільшого в країнах, що розвиваються. Виходів-розв'язків може існувати декілька: 1) чоловіки мають усвідомити, що часи змінилися і так само змінилися роль-і-місце жінки у суспільстві країни та світі загалом, а тому має бути справедлива і чесна конкуренція за будь-яку керівну посаду та/або робоче місце у престижних і високооплачуваних сферах (наприклад: ІТ сфері, сфері паблік рілейшнз тощо); 2) самі жінки не мають відмовлятися співпрацювати з жінкою-керівницею і брати участь у конкурсі на вищу і/або керівну посаду (інакше збільшуватиметься гендерний розрив і посилюватиметься негативний вплив на розвиток їх самих, інших людей, економіку і суспільство) тощо.

Головним кількісним вимірником нерівності жінок є **індекс гендерної нерівності (ІГН)**. Чим він вищий, тим більша нерівність між жінками та чоловіками і тим більші втрати для розвитку людей та країнового суспільства загалом. До прикладу: у 2021 році Україна в рейтингу за ІГН посіла 49 місце (0,200) [7, с. 291–295]. Натомість у 2022 році вона «перемістилась» за показниками на 48 місце (0,188) [8, с. 293–297].

Рівень гендерної нерівності залежить від величини **гендерного розриву**. Тому різницю між жінками та чоловіками визначають і за **індексом глобального гендерного розриву (ІГГР)**, який почали обраховувати з 2006 р. за субіндексами (з індикаторами): «Залучення в економіку та економічні можливості», «Освітній рівень», «Здоров'я і виживання», «Розширення політичних прав». Коридор значень цього індексу від 1 до 0 (від повної рівноправності до повної нерівноправності): чим ближче значення до нуля, тим більша нерівноправність між жінками та чоловіками і навпаки. До прикладу (див.: таблицю 1): показники України за 3 роки – 2022 [4, с. 10, 15–16, 346–347], 2023 [5, с. 11, 17–18, 355–356], 2024 [6, с. 12, 16–17, 353–354].

Важливо зауважити: сьогодні значення індексу глобального гендерного розриву є неточними, оскільки у ньому не враховані не тільки деякі важливі ситуації і суттєві чинники щодо чоловіків, але й сучасні виклики, що постають нині перед антропоцидом і суспільством загалом. Саме це спричинює похибки у рейтингах країн світу за ІГГР. Власне тому вчені критикують «точність значення» ІГГР і досконалість методології та методики його обрахунку, що ставить під сумнів результати. Це підтверджують

Таблиця 1

Індекс глобального гендерного розриву (ІГТР): Україна

ІНДЕКС	2022		2023		2024	
	місце	числове значення	місце	числове значення	місце	числове значення
Індекс глобального гендерного розриву (ІГТР)	81	0,707	66	0,714	63	0,722
{Субіндекс} Залучення в економіку та економічні можливості	62	0,710	55	0,714	40	0,737
{Субіндекс} Освітній рівень	53	0,995	56	0,996	1	1,000
{Субіндекс} Здоров'я і виживання	37	0,978	45	0,976	42	0,977
{Субіндекс} Розширення політичних прав	100	0,145	87	0,172	91	0,175

й опубліковані у 2019 р. результати тривалого дослідження (з 2012 р. до 2016 р.) [19]: методологія і методика обрахування ІГТР хибує, тому потребує суттєвого удосконалення, яке посприє визначенню механізмів виникнення і відтворення нерівностей. І ще одна заувага: гендерний принцип безперечно важливий при обиранні і/або призначенні антропоодиноці на будь-яку посаду, але, з мого погляду, доцільно враховувати передусім розумові та інтелектуальні здібності й спроможності, компетенції та професіоналізм кандидатів/кандидаток, оскільки це уможливить професійне виконання функційних обов'язків на всіх (не) керівних посадах.

Ще однією формою нерівності участі в діяльності постає **цифрова нерівність**, що нині наявна практично у всіх сферах суспільного життя країни. З'явлена разом з впровадженням цифрових, або інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ), посилювана/поглиблювана з використанням інтернету та набуванням цифрових компетенцій. Цифрову нерівність розглядають, з одного боку, як сукупність способів життєзмінювання (через медіаторне – завдяки інтернет-підключенню – набування професійних знань і/або компетенцій, а також освічування загалом); а, з іншого боку, налагоджування та/або підтримувannya зв'язковості між суб'єктами (не тільки у професійних, але й особистих колах) і між антропоодиноціями та технологіями (через раціональне та цільове застосування останніх) [9]. Ця «відкритість» до ІТ-технологій має подвійну результатність для антропоодиноці: спершу вона має зрозуміти алгоритм ІТ-технологій (як вони працюють), а потім їх оптимізувати для власних потреб. Користувальник технологій, який має намір досліджувати, набуває інструментальних навичок та підвищує загальну обізнаність, що сприяє його «інтелектуальному зростанню».

Цифрова нерівність є складовою системи різних типів, видів і форм нерівності – вони всі взаємопов'язані й взаємообумовлені. Але цифрова нерівність серед усіх інших різко вирізняється: вона відтворює сама себе та може зумовлювати-і/або-каталізувати переліки нерівностей, що автоматично сприяє посиленню та поширенню варіативності форм нерівностей [9]. Сама цифрова нерівність постає специфічним механізмом утворення і відтворення усіх (без виключення) нерівностей – і «старих», і «нових» [9]. Окрім того, цифровій нерівності властива двоїстість: з одного боку, вона зумовлена практично всіма наявними-та-відомими нерівностями (особливо економічною, професійною, освітньою, гендерною, культурною, ресурсоволодільною тощо), а з іншого – сама спричинює виникнення і поглиблення/поширення практично всіх інших нерівностей. Таким чином, гіпотетично висновою: в системі існуючих у країні нерівностей цифрова нерівність претендує на

статус ядра (або ядрової), хоча такий підхід до витлумачення цифрової нерівності дотепер залишається дискусійним. Тому, з мого погляду, ці та інші особливості цифрової нерівності мотивують мене з'ясувати її сутність, етапи еволюції, ризики та наслідки негативного впливу на розвиток людини і країни загалом тощо.

Що ж таке цифрова нерівність? Останню витлумачують по-різному, що сприяє віднайденню спільного та уможлиблює пропонування її загальної дефініції. Цифрова нерівність – це якісні і кількісні відмінності між суб'єктами країнового суспільства щодо забезпечення ІКТ, використання мережі інтернет та ІТ-технологій (апаратного та програмного забезпечення), що спрощує та пришвидшує створення і реалізування життєвих шансів та можливостей. Означені відмінності зумовлені низкою чинників (тут: впливальних елементів), серед яких доцільно виокремити: 1) економічні, або матеріальні, 2) технічні, 3) темпоральні, 4) соціальні, 5) лінгво-компетентнісні (наприклад, рівень володіння англійською мовою як літературною, так само й технічною), 6) ІКТ (тобто системна «робота» з інфо потоками), 7) розвивання природного інтелекту, 8) стан здоров'я тощо. Кожен з – не названих, але існуючих – чинників утримує у собі певний ресурс (індивідуальний дохід, устаткування, час, знання, компетентності, навички, мовозастосовність, природний інтелект, здоров'я тощо). Дані ресурси у суспільстві розподіляються нерівномірно, а звідси – наявність причин, які зумовлюють виникнення, відтворення та підтримування цифрової нерівності.

З моменту виникнення і дотепер цифрова нерівність [2; 3; 10; 11; 21; 22] зазнала суттєвих змін, які можна визначити та охарактеризувати через «розтросення», тобто розмежування на три рівні. *Перший рівень цифрової нерівності*: відмінності між суб'єктами щодо наявності спеціального – середньоскладного – устаткування (комп'ютер, смартфон, планшет тощо), доступу до нових ІТ, можливості користування стабільним інтернетом прийнятної ціни. *Другий рівень цифрової нерівності*: відмінності між суб'єктами в компетенціях (знаннях, навичках, уміннях), необхідних для ефективного користування новими інформаційними технологіями. Це – рівень навичок інтернет-користувальника: з-поміж яких важливими є використання ІТ з урахуванням рівня цифрової грамотності, рівня освіти, володіння англійською мовою, гендерної і національної приналежності, віку тощо [2, 3]. *Третій рівень цифрової нерівності*: відмінність між суб'єктами у реалізуванні життєвих шансів і можливостей, що зумовлена різними результатами використання інформаційних технологій, поцінного (або «(відносно)дешевого») і швидкісного інтернету. За твердженням Массімо Раннедди: досягнення і реалізування життєвих шансів та можливостей потребують використання всього потенціалу ІКТ, що в свою чергу узалежнені досягненням певного рівня володіння цифровим ресурсом і/або цифровим капіталом [11]. Наразі «цифровий капітал – це накопичення цифрових компетенцій (інформації, комунікації, безпеки, контентстворення та проблеморозв'язання) і цифрові технології» [10, с. 2367]. Доступ до ІКТ та їх використання уможлиблюють поліпшення і реалізування життєвих шансів людини. Набування інтернет-навичок, що доповнені новим та/або вчасно оновлюваним обладнанням (девайсами) і ліцензійним програмним забезпеченням сприяють саморозвитку, самореалізації, поліпшенню свого соціального статусу задля повноцінної участі у життєдіяльності країнового суспільства. Проте утрудненням нині постає відсутність відповідних показників, методик та методологій для кількісного і якісного вимірювання рівня життєвих шансів й можливостей, пов'язаних з успішним опануванням ІКТ (тобто іншими словами: доступ до ІТ визначає соціальний статус людини загалом через можливість віднайти унікальну інформацію та оптимально її застосувати).

Інтернет – це не «хаотичний простір усього», а цілком організоване середовище, для перебування у якому користувальникам попередньо необхідно розвинути нескладні

навички. Існує декілька підходів щодо **класифікування інтернет-навичок** (зараз їх вже розширюють до «цифрових навичок»): але це все ще на доуточнювальній-доузгоджувальній стадії (як у просторі наукових досліджень, так і у площині права). Проте жоден підхід не є цілісним та остаточним, окрім того не виокремлює домінуючу (-і) інтернет-навичку (-и) – кожна з них значима для участі антропоодиноць у життєдіяльності. Окрім того, рівень навичок роботи з ІТ залежить від індивідуальних особливостей користувальника – його/її статі, віку, здоров'я, рівня освіти, професії, доходу, досвіду роботи в інтернеті, вміння опанувати нові технології, місця проживання (столиця, місто-мільйонник, місто, містечко, село, селище тощо) та ін.

За першим підходом, виокремлені три типи навичок: *інструментальні* (вміння користуватися технологіями для керування базовою функційністю обладнання і програмного забезпечення), *структурні* (здатність працювати з новими форматами трансляції інформації, що передбачає вміння пошуку, збереження, передавання і розподілу інформації), *стратегійні* (особиста схильність правильного і грамотного використання інформаційних ресурсів для прийняття оптимальних рішень) [16, с. 205–207].

За другим підходом, існують чотири типи варіюваних інтернет-навичок. *Варіант 1* [22, с. 894–896]: оперувальні (базові навички застосовності інтернет-технологій), формальні (стосуються гіпермедійної структури інтернету, що потребує практики навігації та орієнтування), інформаційні (це послідовність дій щодо задоволення потреб у отриманні інформації), стратегійні (здатність перетворити інтернет на засіб досягання конкретних цілей через оптимізування рішеннепріймань задля поліпшення власного становища у суспільстві). *Варіант 2* [21, с. 455–456]: оперувальні (основні технічні навички для користування інтернетом, що часто зводять до «знання кнопок»), інфо-навігаційні (здатність знаходити, обирати та оцінювати джерела інформації в інтернеті), соціальні (принципи онлайн-комунікації та інтеракціонування для розуміння й обміну смислами, що передбачає пошук, відбір, ранжування та дії щодо контактів онлайн; увагопривертання онлайн; формування інтернет-профілю, або профілювання; об'єднування знань та обмін смислами), креативні (створення оригінального та/або реміксованого мультимедійного контенту прийнятної якості для оприлюднення у інтернеті, а також базові знання-уміння завантаження/вивантаження матеріалів).

Нині – на 2024 р.: перший варіант інтернет-навичок видається вельми простим, оскільки кожен тип більшість з нас використовує максимально: *оперувальні* (вміння застосовувати технічні пристрої для доступу до ІТ), *формальні* (уміння шукати, віднаходити, відбирати та обробляти інформацію), *інформаційні* (здібності «вживати» інформацію для особистих цілей), *стратегійні* (вміння послуговуватися потенціалом ІТ для поліпшення свого соціального статусу); натомість другий варіант передбачає перенесення людських параметрів комунікування у інтернет-простір, докладання інтелектуальних зусиль щодо «зустрічі з новим» та уміння працювати з мінімальним середньоскладним програмним пакетом щодо креатування прийняттого для споживання контенту.

Цифрові навички безумовно потрібні у сучасному світі, оскільки вони спрощують обидві площини – і приватну, і професійну. Проте з огляду Массімо Раннедди [11, с. 64–66] вже очевидні вектори змін для «носіїв цифрових навичок», які будуть «цифродолученими», відповідно «вириватимуться з нерівності», але він не розглядає недоліки «посиленої цифрової навичковості» (наприклад феномен складного промптування для генШІ, «перекваліфікованого» працівника тощо).

Цифрова нерівність багатоманітна за своїми видами і формами, які можна виявити на основі різних критеріїв та/або ознак. Найчастіше її класифікують за суб'єктами та

об'єктами (нюанс: один з них зазвичай постає домінуючим елементом, що обов'язково передбачає наявність другого): особиста/індивідуальна, гендерна, біологічна, мовна, оптимального промптування (запитоформування/промпт та запитореалізування/вигенерене) генеративним штучним інтелектом (наприклад: chatGPT, Leonardo.ai тощо), неутрудненого користування новим обладнанням та/або програмним забезпеченням, ліцензійного використання програмного забезпечення тощо.

На сучасному етапі розвитку країнового суспільства і людства загалом цифрова нерівність та цифровий розрив не зменшуються, а навпаки – збільшуються (розширюються і поглиблюються), що негативно впливає на розвиток антропоодиноці й країни загалом. Тому необхідне державне і приватне інвестування у розвиток ІТ (особливо інтернет та штучний інтелект), щоб вони були не тільки стабільними, ціноприйнятними та захищеними, але й доступними всім бажаючим тощо.

Поряд з названими видами і формами нерівності, більшість з яких вже деталізована, з'являються нові авторські варіанти. Йоран Терборн пропонує диференціювати **форми нерівності за кількістю і видами перегородок** (вертикальні і горизонтальні) [20, с. 455]. На основі *вертикальних перегородок* учений виокремлює *нерівності між вищими і нижчими* (формами яких є панування, тобто розподіл політичної влади; поляризація, що спрямована на економічні ресурси; ієрархізація, проявлювана в організаційній структурі і в «неформальній драбині», що ілюструє розміщення антропоодиноці залежно від рівня доходів, ресурсоволодіння, загальних статків тощо [20, с. 455]), а на основі *горизонтальних перегородок* – *ті, хто всередині групи* {внутрішньогрупові} і *ті, хто ззовні неї* {зовнішньогрупові} (з формами виключення/маргіналізації і сегментації) [20, с. 455]. Виключення застосовуватимуться насамперед до різних груп людей, котрі не отримали/втратили/позбавлені доступу до участі в суспільстві. Прикладом виключення і сегментації може бути громадянство (або резидентство). Мультикультуралізм реалізований через сегментування і диференціацію життєвих стилів, а політика ідентифікації може бути сегментувальною і виключальною [20, с. 455]. Нерівності, виокремлені на основі горизонтальних перегородок, можна подати у вигляді кола, що складається з ядра та однієї або декількох орбіт навколо нього, на кожній з яких може знаходитися один чи більше супутників. Наразі ядром поставатиме базова група антропоодиноці, а супутником – окрема антропоодиноці і/або група антропоодиноці, котрі виключені з першої. Наскільки менший радіус від ядра до супутника, настільки більша можливість останнього «бути (само)включеним» до ядра і навпаки {наприклад: 1) резиденти як ядро і нерезиденти як супутник; 2) ядро сформоване чоловіками-керівниками, а супутники – чоловіки і жінки як кандидати/кандидатки на керівні посади (чоловіки-кандидати перебувають на ближчій до ядра орбіті, відповідно вони матимуть більше можливостей швидше включитися до ядра, ніж жінки-кандидатки, котрі перебувають на віддаленішій від ядра орбіті)}. Таким чином, Йоран Терборн, стверджує – існує два способи диференціації нерівностей: 1) вертикальні перегородки (у вигляді «неформальної драбини», або «вищий–нижчий»), 2) горизонтальні перегородки (у вигляді «кола», тобто «свій–чужий»).

Отже, у сучасному суспільстві існують різні типи, види і форми нерівності, які постійно доповнюювані новими варіантами. Нерівності в усіх формах і/або видах так чи інакше негативно впливають на рівень і якість людського розвитку.

Висновки: {1} Нерівність існує ще до антропоз'яви (все у природі різне), її зміст формує/уточнює кожна людина своїми діями (думками, словами, вчинками), але усвідомлювати та розтлумачувати її почали пізніше. Проблема нерівності у її мережевості (неоднорідності проявів, постійній елемент-залежності) та транзйентності (часовій та просторовій

швидкозмінюваності, необмеженій перехідності), що передбачає постійне трансформування у соціосегментах. Ба більше, вона може бути сценарійована та керована, проте мінімізування її шкідливого впливу заперечити складно. Вона неусувна, оскільки сприяє індивідуальному саморозвиванню (за умови усвідомленого існування, тобто екзистування: коли антропоодинаця вибирає передусім себе-у-становленні, а потім усе людство через ненав'язливу допомогу). Проте не передбачає обов'язкового конкурування, хоча може набувати його ознак. {2} На сучасному етапі нерівність витлумачують по-різному. Але, з мого погляду, нерівність – це процес недосягання окремими суб'єктами антропоспричинюваних умов доступу до ресурсів, завдяки чому інші суб'єкти мають змогу самовдосконалюватися і/або збагачуватися. {3} Головними типами нерівності є нерівність можливостей, нерівність участі в життєдіяльності і нерівність результатів. Види нерівності – вітальна, екзистенційна, ресурсна. Різні типи, види і форми нерівності склалися у «мережу нерівностей» (або цілий світ нерівностей), ядром якої є умови доступу людини до ресурсів задля успішної життєдіяльності, або «життєвої гонитви». {4} Шляхи пом'якшення негативного впливання нерівностей можуть регулюватися спільно (на рівні країни) та індивідуально (окремою антропоодинацею), проте їх деталізування потребує окремого дослідження.

Перспективи подальших досліджень передбачають уточнення сутності нерівності; окреслення механізмів її утворення та способів відтворення; конкретизування шляхів подолання.

Список використаної літератури

1. Atkinson A. B. *Inequality : What Can Be Done?* Cambridge, Massachusetts – London, England: Harvard University Press, 2015. 402 p.
2. DiMaggio P., Hargittai E. From the 'Digital Divide' to 'Digital Inequality': Studying Internet use as penetration increases. [*Working Paper Series, 15*]. Princeton University, Center for Arts and Cultural Policy Studies, 2001. 23+2 p.
3. DiMaggio P., Hargittai E., Celeste C., Shafer S. *Digital Inequality: From Unequal Access to Differentiated Use. Social Inequality*. Edited by Kathryn Neckerman. New York: Russell Sage Foundation, 2004. P. 355–400.
4. *Global Gender Gap Report 2022*. Geneva: World Economic Forum, 2022. 374 p.
5. *Global Gender Gap Report 2023*. Geneva: World Economic Forum, 2023. 382 p.
6. *Global Gender Gap Report 2024*. Geneva: World Economic Forum, 2024. 386 p.
7. *Human Development Report 2021/2022 : Uncertain Times, Unsettled Lives: Shaping our Future in a Transforming World*. New York: UNDP, 2022. 316 p.
8. *Human Development Report 2023/2024 : Breaking the Gridlock – Reimagining Cooperation in a Polarized World*. New York: UNDP, 2024. 320 p.
9. Jung J.-Y., Qiu J. L., Kim Y.-C. Internet Connectedness and Inequality: Beyond the 'Divide'. *Communication Research*. 2001. Volume 28, Issue 4. P. 507–535.
10. Ragnedda M. Conceptualizing Digital Capital. *Telematics and Informatics*. Volume 35, Issue 8. 2018. P. 2366–2375.
11. Ragnedda M. *The Third Digital Divide: A Weberian Approach to Digital Inequalities*. London and New York: Routledge. 2017. 136 p.
12. Rawls J. *A Theory of Justice*. Revised edition. Cambridge, MA: The Belknap Press of Harvard University Press, 1999. 560 p.
13. Sen A. *Development as Freedom*. New York: Alfred A. Knopf, 2000. 380 p.
14. Sen A. *Inequality Reexamined*. Cambridge, MA: Harvard University Press, 1995. 224 p.
15. Sen A. *The Idea of Justice*. Cambridge, Massachusetts: The Belknap Press of Harvard University Press, 2009. 496 p.

16. Steyaert J. Inequality and the Digital Divide: Myths and Realities. *Advocacy, Activism, and the Internet*. Edited by Steven F. Hick, John G. McNutt. Chicago: Lyceum Books, Inc., 2002. P. 199–211.
17. Stiglitz J. E. *The Great Divide: Unequal Societies and What We Can Do About Them*. New York – London: W. W. Norton & Company, 2015. 464 p.
18. Stiglitz J. E. *The Price of Inequality: How Today's Divided Society Endangers Our Future*. New York– London: W. W. Norton & Company, 2013. 560 p.
19. Stoet G., Geary D. C. A Simplified Approach to Measuring National Gender Inequality. *PLoS ONE*. 2019. 14 (1): e0205349. <https://doi.org/10.1371/journal.pone.0205349>
20. Therborn G. Globalization and Inequality: Issues of Conceptualization and Explanation. *Soziale Welt*. 2001. Vol. 52, No. 4. P. 449–476. URL: <https://www.jstor.org/stable/40878367>
21. Van Deursen A. J. A. M., Helsper E. J., Eynon R., Van Dijk J. A. G. M. The Compoundness and Sequentiality of Digital Inequality. *International Journal of Communication*. 2017. Volume 11. P. 452–473.
22. Van Deursen A. J. A. M., Van Dijk J. A. G. M. Internet Skills and the Digital Divide. *New Media & Society*. 2010. Volume 13, Issue 6. P. 893–911.

THE INEQUALITIES' WORLD: THE HUMAN BEING AND THE COUNTRIAL SOCIETY

Larysa Didenko

*Taras Shevchenko National University of Kyiv,
Faculty of Philosophy, Philosophy of Humanities Department
Volodymyrska Str., 60, 01033, Kyiv, Ukraine
<https://orcid.org/0000-0003-1734-0055>*

The 'inequality' concept is examined in its variability (through types, kinds, forms). The research aim is to uncover and articulate the manifestations of inequality through their impacts on the human being's life activities and the countrial societies in the contemporary world.

The contemporary world is, in essence, a world of inequalities, the social cost of which is exceedingly high and continually increasing. In the 21st century, inequality is studied through various approaches (phenomenal, processual, statial) and models (phenomenal, processual, statial, comprehensive). Within the comprehensive model, inequality is considered not only through a processual perspective (from preconditions to potential consequences) via fixed 'snapshots' (as key points) and indicative outcomes (based on selected parameters), but also encompasses preliminary strategies for mitigating negative outcomes and consequences.

Inequality is the process wherein certain human beings fail to attain anthropogenically determined resource access, thereby enabling others to engage in self-improvement and/or wealth accumulation. Furthermore, inequality predates human existence, so every human being, through their actions (thoughts, words, deeds), can shape or clarify its content. Initially, it is 'embedded' within the human being, but it can be situationally intensified either by others or through one's own conscious desires/needs. The problem of inequality lies in its networked nature (the heterogeneity of manifestations, constant element-dependence) and transiency (temporal and spatial volatility, unlimited impermanence), implying constant transformation within socio-segments. The main types of inequality are inequality of capabilities/opportunities, inequality of life activities participation and inequality of outcomes. The kinds of inequality include vital inequality, existential inequality and resource inequality. Among the forms of inequality, attention is focused on gender inequality, digital inequality and resource-holding inequality. The variability of inequality (different types, kinds, forms) assembles a 'network of inequalities', the core of which is the access conditions to resources for successful life activity (or the 'race of life').

Thus, although each variation of inequality negatively impacts the level and quality of human development, it can be mitigated through different approaches.

Key words: inequality, human being, skill/skills, the world of inequalities (= the inequalities' world), inequality of capabilities (= inequality of opportunities), inequality of outcomes, inequality unfolding model, gender inequality, gender gap, digital inequality, internet, internet skills, self-improvement, inequality of life activities participation, race of life (= life pursuit), human development quality.